

Контроль технічної підготовленості школярів профільних спортивних класів із туризму

Волинський національний університет імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Постановка наукової проблеми та аналіз останніх досліджень. Згідно з дослідженнями Р. Мушкета (2007 р.) більшість учителів фізичного виховання (60,5 %) вважають контроль та оцінювання однією з найважливіших і найважчих професійних функцій [4]. Оцінювання повинне закінчувати процес навчання, оскільки є необхідним елементом дидактичного процесу, що дає змогу вчителю систематично накопичувати, аналізувати й інтерпретувати інформацію про дидактичний процес, визначати ступінь реалізації освітніх завдань. Це є дуже важливим під час профільного навчання, оскільки дає старшокласникам базові знання майбутньої професії. Крім того, урахування успішності повинно бути індивідуальним, плановим і систематичним.

Підґрунтям для впровадження профільного навчання в Україні у 2003 р. виступила Концепція профільного навчання в старшій школі [3]. Одним із напрямів профілізації був виділений спортивний, який уключає такий навчальний профіль, як “Туризм”. Нинішня навчальна програма з фізичної культури для профільного рівня з модуля “Туризм” не повною мірою забезпечує шкалу оцінки технічної підготовленості, зокрема з таких важливих етапів, як “Підйом спортивним способом”, “Спуск спортивним способом”, “Траверс схилу”, що найбільш насичені “дрібними” технічними елементами (встібання та вистібання карабінів, в’язання вузлів, ураховується техніка руху по етапах). Їх поєднання може виступати однією із вправ для оцінювання технічної підготовленості учнів із туризму.

Завдання дослідження – проаналізувати зміст оцінювання знань, умінь і навичок у профільному навчанні за спортивним напрямом, зокрема з модуля “Туризм”; розробити та апробувати контрольний навчальний норматив щодо оцінки технічної підготовленості учнів за модулем “Туризм”.

Методи та організація досліджень. У процесі виконання роботи використано такі методи: теоретичного моделювання, аналіз і узагальнення літературних джерел, педагогічне спостереження, метод математичної статистики. Дослідження проводилося на базі Луцької ЗОШ I–III ступеня № 11 (із вересня 2009 по листопад 2010 рр.).

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Перша навчальна програма в Україні з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів зі спортивного профілю (10–11 клас) була затверджена Міністерством освіти і науки 2004 р. Однак вона не передбачала контрольних нормативів із модуля “Спортивний туризм”, як наприклад із волейболу, баскетболу, де чітко вказані навчальні нормативні вимоги з відповідними рівнями компетентності. Тобто не вказано кількісних (наприклад кількість зав’язаних вузлів, похибка у відхиленні під час визначення азимуту), часових (наприклад подолання етапу чи зв’язки етапів за відповідний час), якісних показників (зокрема під час подолання етапу “Переправа по мотузці з перилами” оцінюється ширина кроку, техніка пристібання (вистібання) карабіна, положення рук тощо).

Оцінювання відповідно до вищевказаної програми пропонувалося проводити за комплексним показником, у якому в процесі виставлення оцінки є такі переваги:

- 1) виконання навчального нормативу (з урахуванням динаміки особистого результату);
- 2) засвоєння техніки виконання фізичної вправи;
- 3) засвоєння теоретико-методичних знань.

Якщо ж рухова дія не має нормативного показника, рівень компетентності пропонувалося визначати за структурою техніки виконання вправи, а остаточне оцінювання в балах здійснювати за показниками теоретичних знань [8].

У новій навчальній програмі профільного рівня (2010 р.) вже передбачені контрольні навчальні нормативи оцінки технічної підготовленості, які поділяються за рівнями компетентності, однак зміст їх, ми вважаємо, дещо полегшеним і таким, який не розкриває весь діапазон технічних умінь, знань та навичок, здобутих учнями відповідно до змісту навчального матеріалу. Тобто контрольні нормативи

не включають в оцінку технічної підготовленості подолання туристичних етапів, а лише в'язання вузлів, що не повністю розкриває рівень технічної підготовленості старшокласників. В 11-му класі пропонується контрольний навчальний норматив подолання лише одного технічного етапу "Навісна переправа", під час проходження якого в учня одночасно оцінюється не тільки рівень його технічної підготовленості, а й фізичної, тому що вимагає значного прояву сили м'язів рук і тулуба, та є в організації важчим і тривалішим [1; 7].

Переваги в програмі 2010 р. під час оцінювання теж змінились, порівняно з попередньою. Оцінювання пропонують здійснювати за такими видами діяльності та за такою ієрархією:

- 1) засвоєння техніки виконання фізичної вправи;
- 2) виконання навчального нормативу (з урахуванням динаміки особистого результату);
- 3) виконання навчальних завдань під час проведення уроку;
- 4) засвоєння теоретико-методичних знань.

Крім того, на основі особистих досягнень школярів протягом навчального року, ступеня активності учнів на уроках, до занять фізичною культурою в позаурочний час; приросту результату залікової вправи; участі в спортивних змаганнях учителі можуть нараховувати "бонусні" бали. [7].

На нашу думку, учителю фізичної культури спортивна кваліфікація якого не відповідає спрямуванню модуля "Туризм", важко обрати відповідні критерії оцінювання технічної підготовленості школярів.

Слід загадати і про навчальну програму з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів (5–9 класи) варіативного модуля "Туризм" (2009 р.), над якою працювали Л. В. Копилова та О. М. Макаров, доступно описали зміст навчального матеріалу, державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, орієнтовні навчальні нормативи. Останні включають у себе оцінювання умінь, знань і навичок з орієнтування на місцевості, техніки в'язання вузлів та з третього року навчання – техніки подолання перешкод [6].

За результатами проведеного нами опитування вчителів фізичної культури шкіл – призерів луцьких міських змагань із туризму, під час відбору учнів до збірної команди школи й підготовки до змагань міського та обласного рівнів передусім слід звертати увагу на технічну підготовку школярів, оскільки саме цей вид підготовки складає основу подальшої підготовки до змагань і спортивного росту учня в пішохідному та спортивному туризмі. Згідно з опитуванням з'ясовано, що вміння й навички школярів із техніки пішохідного туризму найбільш розкриваються в подоланні зв'язки етапів: "Підйом спортивним способом – траверс схилу – спуск спортивним способом" (далі – "підйом – траверс – спуск") відповідно до Правил змагань зі спортивного туризму (Київ, 2008 р.) (рис. 1).

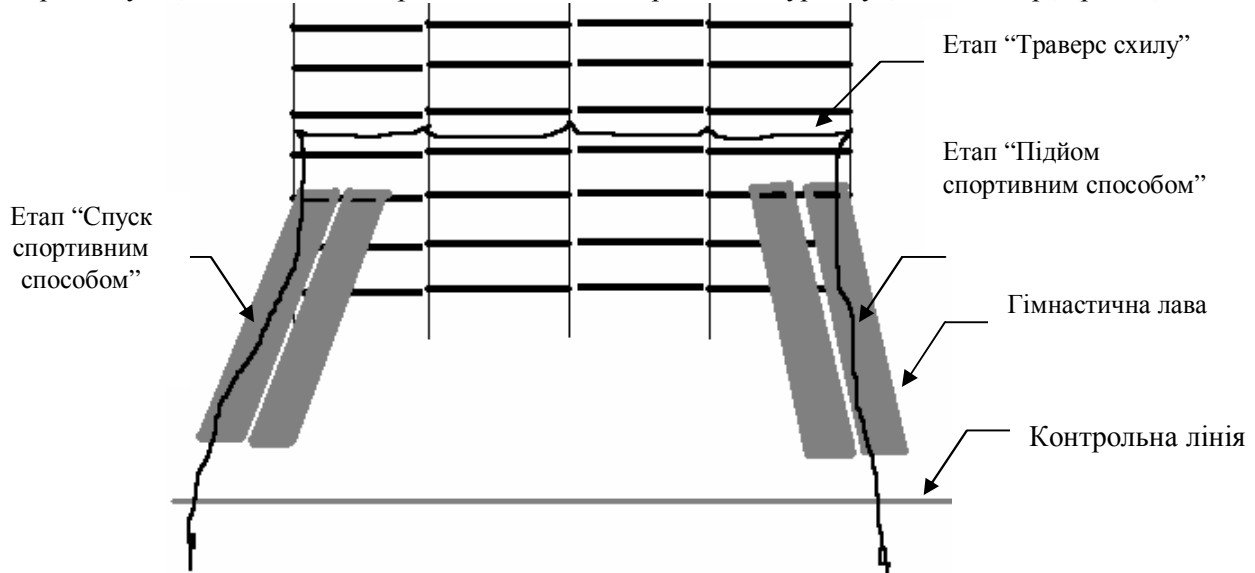

Рис. 1. Схема організації зв'язки етапів "підйом – траверс – спуск"

Під час організації контрольної вправи пропонуємо такі рекомендації:

- для організації вправи необхідні: гімнастичні лави (2–4 шт.), гімнастична стінка (3–4 секції), основна мотузка (30 м), верхні туристичні обв’язки (2 шт.), блокувальні мотузки (2 шт.), карабіни (6 шт.), петля “прусіка” (2 шт.), рукавиці (2 пари);
- для створення імітації схилу лавки фіксувати на висоті близько 1 м;
- траверс організовується за допомогою штик-вузла;
- за можливості можна організувати дві ідентичні зв’язки етапів паралельно для одночасного подолання учнями, що створить елемент суперництва;
- до початку складання нормативу провести розминку, попередній показ подолання етапів, залучивши кращих учнів;
- до суддівства залучити учнів (звільнених), попередньо давши чіткі вказівки;
- можна зменшити штрафні секунди за порушення техніки (із 10 с на 5 с; із 30 с на 10 с);
- створити учням однакові умови для подолання дистанції.

Крім того, зазначені етапи входять у зміст навчального матеріалу вищезазначеної навчальної програми з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів 5–9 класів, варіативного модуля “Туризм” із 3-го року навчання, тобто із 7-го класу. Щодо наявності етапів “підйом”, “траверс”, “спуск” у переліку орієнтованих навчальних нормативів цієї програми, то вони входять у перелік нормативу “10 етапів туристських змагань (на вибір)”, 4-го та 5-го років навчання [5].

Весь процес оцінювання подолання зв’язки етапів “підйом – траверс – спуск” носить комплексний характер, оскільки має трьохступеневий вплив на підвищення спортивної підготовки туриста:

- 1) загальна та спеціальна спортивна підготовка, що передує контрольним заходам;
- 2) безпосереднє виконання учнем контрольної вправи;
- 3) вплив фактора контролю, що спонукає до активніших дій під час подолання етапів (рис. 2).

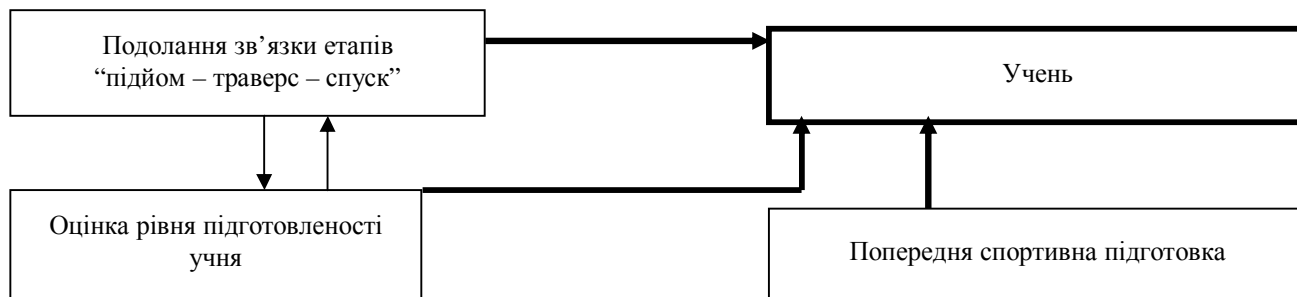

Рис. 2. *Схема взаємовпливу підготовки та оцінювання подолання зв’язки етапів “підйом–траверс–спуск” на рівень спортивної підготовленості старшокласника*

“Робота” на цих етапах розкриває основи теоретичних знань учнів (правила змагань, термінологія тощо); психологічну стійкість та зосередженість (контроль за черговістю й чіткістю рухів); розкриває елементарні тактичні навички (наприклад, учні самі підбирають спорядження для подолання етапів) і, звичайно, указує на розвиток технічної підготовленості (робота з карабінами, техніка в’язання вузла, техніка руху).

Отже, запропонована контрольна вправа, на нашу думку, виступає однією з оптимальних, як контрольний навчальний норматив, за яким оцінюють рівень компетентності учня та можливу перевірку приросту результатів школярів під час внесення цього нормативу в перелік 10-го та 11-го класів.

Ми пропонуємо два варіанти оцінювання подолання зв’язки етапів “підйом–траверс–спуск”: перший – для поточного контролю, у якому оцінюють тільки техніку виконання (табл. 1); другий – для підсумкової оцінки технічної підготовленості, де, крім правильного технічного виконання, ураховують і час виконання (табл. 2).

Таблиця 1

Контрольні навчальні нормативи й вимоги оцінки технічної підготовленості

Індивідуальна техніка подолання етапів	Етап	Позитивні аспекти				Негативні аспекти			
	Підйом спортивним способом	учасність встигнення (до контрольної лінії)	правильне зав'язування вузла	закручування карабінів	економність рухів, швидкість рухів	невчасність встигнення (за контрольною лінією)	неправильне зав'язування вузла	незакручування карабінів	наявність зайвих рухів, повільний рух
+		+	+					-	
P1=3				M1=1					
Траверс схилу	наявність самостраховки	закручування карабінів	економність рухів (відсутність зайвих рухів)	швидкість рухів	відсутність самостраховки	не закручування карабінів	наявність зайвих рухів	повільний рух	
	+	+		+			-		
	P2=3				M2=1				
Спуск спортивним способом	встигнення за контрольною лінією, застосування рукавиць	правильне зав'язування вузла	закручування карабінів	економність рухів, швидкість рухів	встигнення до контрольної лінії, незастосування рукавиць	неправильне зав'язування вузла	незакручування карабінів	наявність зайвих рухів, повільний рух	
			+	+	-	-			
	P3=2				M3=2				

Подолання вищезазначених етапів входить до змісту навчального матеріалу. В останньому варіанті ми диференціюємо норматив за статевими ознаками.

Перший варіант дає можливість відстежити та оцінити рівень технічної підготовленості учнів із модуля “Туризм” шляхом виділення позитивних і негативних аспектів під час подолання етапів зв'язки “підйом–траверс–спуск”. У кожному з етапів виділяють по чотири правильні й неправильні дії, які учень може виконати в процесі подолання етапу. Сума балів з трьох етапів дорівнює 12 (3 етапи×4 бали = 12 балів).

Учитель відзначає згідно із зазначеними в таблиці правильну дію учня плюсом (+) у колонці “позитивний аспект”, неправильну – мінусом (-) у колонці “негативний аспект”. Наприклад, долаючи 1-й етап, учень встигнув до контрольної лінії, правильно зав'язав вузол, закрутив карабін, однак повільно рухався з наявністю зайвих рухів, тому отримав три плюси (P1=3) та один мінус (M1=1). На етапі “Траверс схилу” школяр зробив три правильних дії (P2=3) й одну – неправильну (M2=1). 3-й етап учень подолав із двома помилками (P3=2, M3=2).

Нижче підраховуємо кількість плюсів та мінусів по кожному з етапів:

$$P=P1+P2+P3=3+3+2=8,$$

де P – сума плюсів; $P1$ – кількість плюсів на 1-му етапі; $P2$ – кількість плюсів на 2-му етапі; $P3$ – кількість плюсів на 3-му етапі.

$$M=M1+M2+M3=1+1+2=4,$$

де M – сума мінусів; $M1$ – кількість мінусів на 1-му етапі; $M2$ – кількість мінусів на 2-му етапі; $M3$ – кількість мінусів на 3-му етапі.

Показчик суми плюсів (Р) і буде оцінкою поточного оцінювання техніки подолання зв'язки етапів.

Другий варіант оцінювання вищевказаної зв'язки елементів ускладнений обмеженням учнів часом її подолання.

Для визначення об'єктивних показників орієнтованого часу нормативів підсумкового оцінювання нами проведено педагогічний експеримент, у якому взяло участь 20 старшокласників, які займаються туризмом на профільному рівні. Виходячи з того, що умовно доступними (нормальними) величинами є ті значення, які показали 50 % досліджуваних учнів (в інтервалі від 25-го до 75-го центиля) [2] нами розроблено нормативні показники оцінювання технічної підготовленості зв'язки етапів "підйом–траверс–спуск" для школярів спортивних класів за модулем "Туризм", які наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Орієнтовні навчальні нормативи й вимоги поточного оцінювання технічної підготовленості зв'язки етапів "підйом–траверс–спуск" профільних спортивних класів (модуль "Туризм")

Клас	Зміст навчального матеріалу	Рівень навчальних досягнень учнів			
		початковий	середній	достатній	високий
<i>Хлопці</i>					
1	Подолання етапів "підйом спортивним способом (6 м) – траверс схилу (3 прольоти по 1–1,5 м на висоті 1 м) – спуск спортивним способом (6 м)" *	3 хв і менше	3 хв 00 с	2 хв 30 с	2хв 00 с і менше
2	Подолання етапів "підйом спортивним способом (9 м) – траверс схилу (4 прольоти по 1–1,5 м на висоті 1 м) – спуск спортивним способом (9 м)" *	3 хв і менше	3 хв 00 с	2 хв 30 с	2 хв 00 с і менше
<i>Дівчата</i>					
3	Подолання етапів "підйом спортивним способом (6 м) – траверс схилу (3 прольоти по 1–1,5 м на висоті 1 м) – спуск спортивним способом (6 м)" *	3 хв 10 с і менше	3 хв 10 с	2 хв 34 с	2 хв 10 с і менше
4	Подолання етапів "підйом спортивним способом (9 м) – траверс схилу (4 прольоти по 1–1,5 м на висоті 1 м) – спуск спортивним способом (9 м)"**	3 хв 10 с і менше	3 хв 10 с	2 хв 34 с	2 хв 10 с і менше

* під час подолання етапів без штрафів. За незакручену муфту карабіна, заступ за контрольну лінію, утрату спорядження – штраф 5 с; падіння, відсутність самостраховки, рух без рукавиць – 10 с

Висновки. Порівнявши навчальні програми профільного навчання за спортивним напрямом 2003 та 2010 рр., відзначимо вдосконалення останньої, оскільки в ній указано контрольні нормативи до змісту навчального матеріалу, однак рівень технічної підготовленості обмежується оцінкою техніки в'язання вузлів. Запропоновані нами нормативи не лише допоможуть учителям фізичної культури організувати та контролювати навчальний процес старшокласників у профільному навчанні за модулем "Туризм", а й підбирати учнів до збірної команди школи для участі в міських зльотах із туризму.

Перспективи подальших досліджень проблеми пов'язані з розробкою нормативів для поточного оцінювання рівня компетентності учнів щодо інших елементів підготовки технічної освіченості з модуля "Туризм" за профільним навчанням спортивного напрямку.

Література

1. Горбунов Л. Вплив оздоровчого туризму на рівень фізичної підготовленості учнів старших класів / Л. Горбунов // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві : зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2010. – № 2 (10). – С. 47–50.
2. Круцевич Т. Ю. Контроль в физическом воспитании детей, подростков, юношей / Т. Ю. Круцевич, М. И. Воробьев. – К. : ТОВ “Поліграф-експрес”, 2005. – С. 26–27.
3. Концепція профільного навчання в старшій школі. Лист МОН України від 30.05.2003 № 1/9-273 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн. : www.mon.gov.ua.
4. Мушкета Радослав. Підготовка вчителів фізичного виховання у Польщі до оцінювання навчальних досягнень учнів : автореф. дис. д-ра пед. наук : 13.00.04 / Мушкета Радослав / Тернопільський нац. пед. ун-т ім. Володимира Гнатюка – Т., 2007. – 40 с.
5. Лист МОН № 1/9-546 від 17.08.09 року “Про впровадження нової на вчальної програми з фізичної культури” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/4517.
6. Лист МОН України від 31.08.10 року № 1/11-8298 (додаток № 2). Навчальна програма з фізичної культури (Профільний рівень, 10–11 класи) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kominternovskiy-ruo.edu.kh.ua/novini/id/119>.
7. Програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів. Спортивний профіль 10–11 класи // Фіз. вих. в шк. – 2004. – № 2. – С. 7–15.
8. Лист МОН України № 1/11-6353 від 30.07.2009 р Навчальна програма з фізичної культури для загальноосвітніх навчальних закладів 5–9 класів. Варіативний модуль “Туризм” / Л. В. Копилова, О. М. Макаров [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.digtyari.ucoz.ua/load/11-1-0-4.

Анотації

У статті досліджено проблему оцінювання підготовленості учнів за спортивним профілем. Розкрито зміни щодо змісту навчального матеріалу та державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовленості учнів із модуля “Туризм”. Викладено розроблені й апробовані варіанти контрольного навчального нормативу оцінки технічної підготовленості школярів спортивних профільних класів із туризму.

Ключові слова: туризм, профільне навчання, спортивний напрям, оцінювання, технічна підготовленість.

Ирина Войтович. Контроль технической подготовленности школьников профильных спортивных классов по туризму. В статье исследуется проблема оценки подготовленности учащихся по спортивному профилю. Раскрыты изменения относительно содержания учебного материала и государственные требования к уровню общеобразовательной подготовленности учащихся по модулю “Туризм”. Изложены разработанные и апробированные варианты контрольного учебного норматива оценки технической подготовленности школьников профильных классов по туризму.

Ключевые слова: туризм, профильное обучение, спортивное направление, оценки, техническая подготовленность.

Iryna Voitovych. Control of Pupils' Technical Preparedness in the Specialized in Tourism Sports Classes. The article focuses on assessment of pupils' educational level in classes specialized in sports. It reveals the changes in the content of educational material and state requirements for the level of students' general education in tourism specialized classes. The article presents developed and approved variants of control of the educational standard for assessment of the pupils' technical preparedness in classes specialized in tourism.

Key words: tourism, specialized education, sports specialization, assessment, technical preparedness.